

รูปแบบการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำ

เดือนเด่น นิคมบริรักษ์

চারতিপ্য স্রীসুৱরনগেস

3 พฤษภาคม 2559

I. รูปแบบการบริหารจัดการน้ำในต่างประเทศ

II. บทบาทของส่วนกลาง-ท้องถิ่น

III. การบริหารจัดการน้ำของไทย

IV. รูปแบบการรวมตัวกันในระดับท้องถิ่น

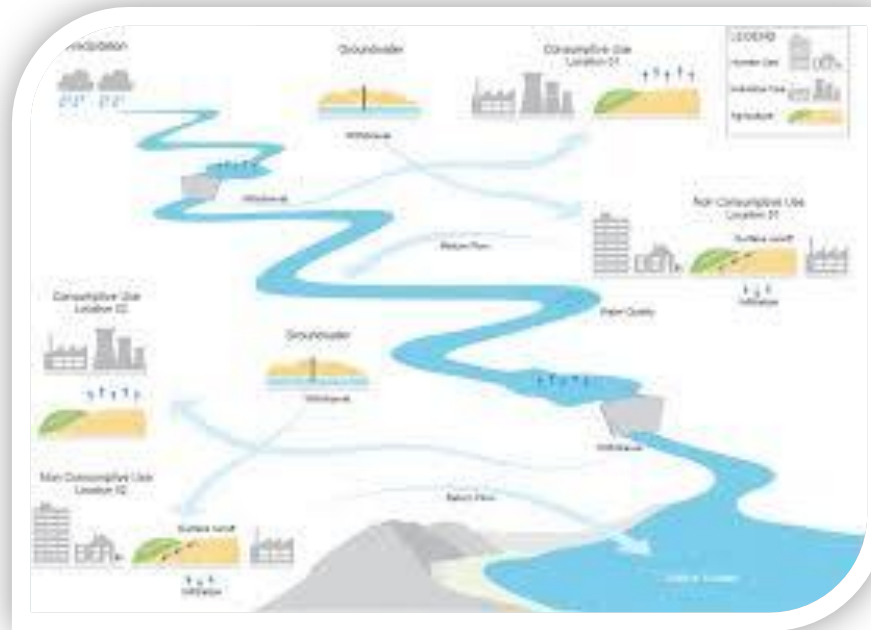
IV. ข้อเสนอแนะ

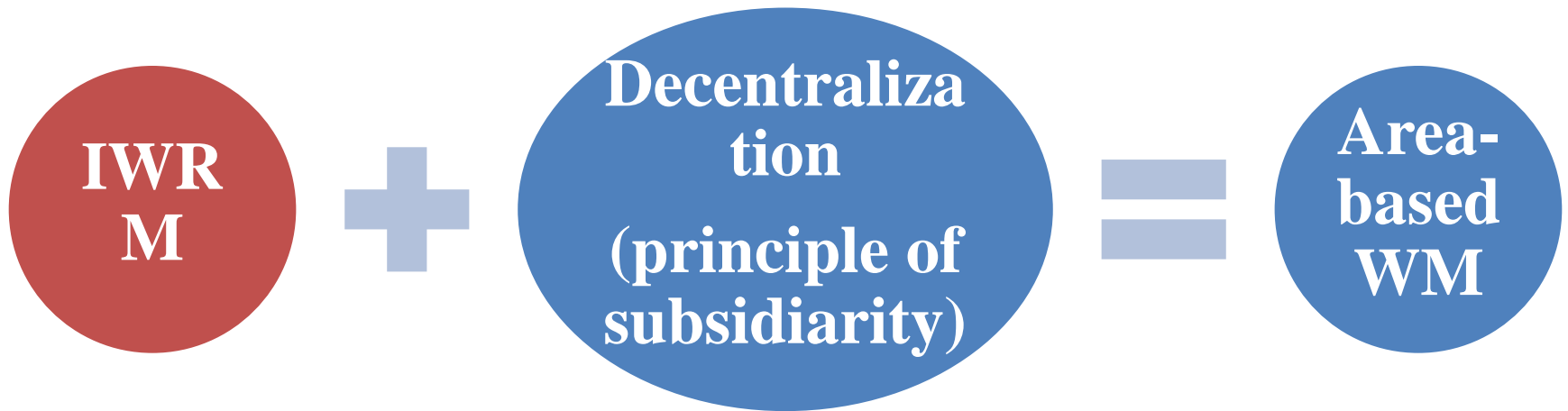
I. รูปแบบการบริหารจัดการน้ำในต่างประเทศ

กรณีศึกษาจากต่างประเทศ

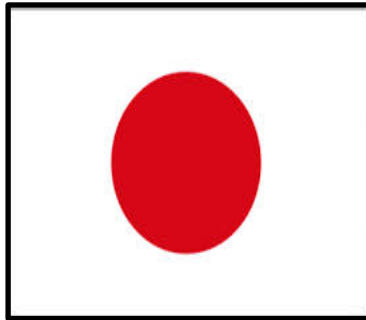

1.1 การบริหารจัดการน้ำในภาวะปกติ

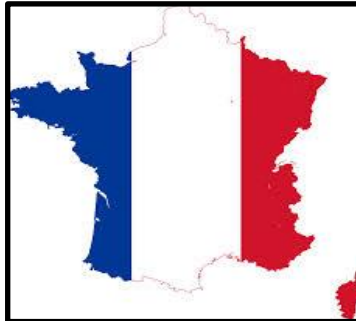

การกระจายอำนาจ 3 รูปแบบ

ญี่ปุ่น : บริหารจัดการแบบแบ่งเขตการปกครองส่วนท้องถิ่น
(administrative model)

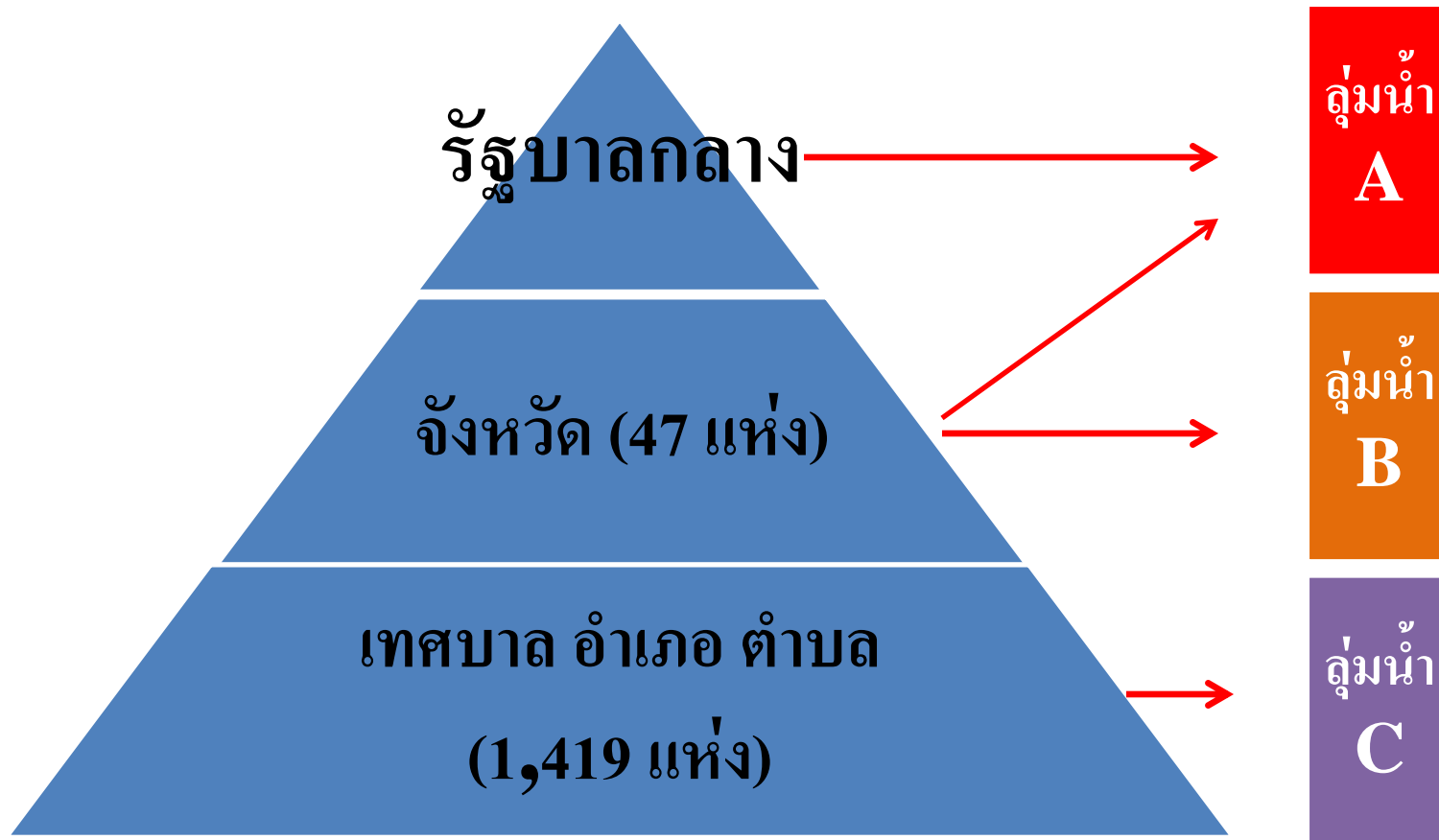

ฝรั่งเศส : บริหารจัดการตามเขตลุ่มน้ำ
(hydrological model)

เนเธอร์แลนด์ : บริหารจัดการแบบผสมผสาน (เขตปกครองส่วนท้องถิ่นและเขตลุ่มน้ำ) **(mixed model)**

ญี่ปุ่น: การกระจายอำนาจตามเขตปกครอง

26 Regions

(ภูมิภาค)

101 Departments

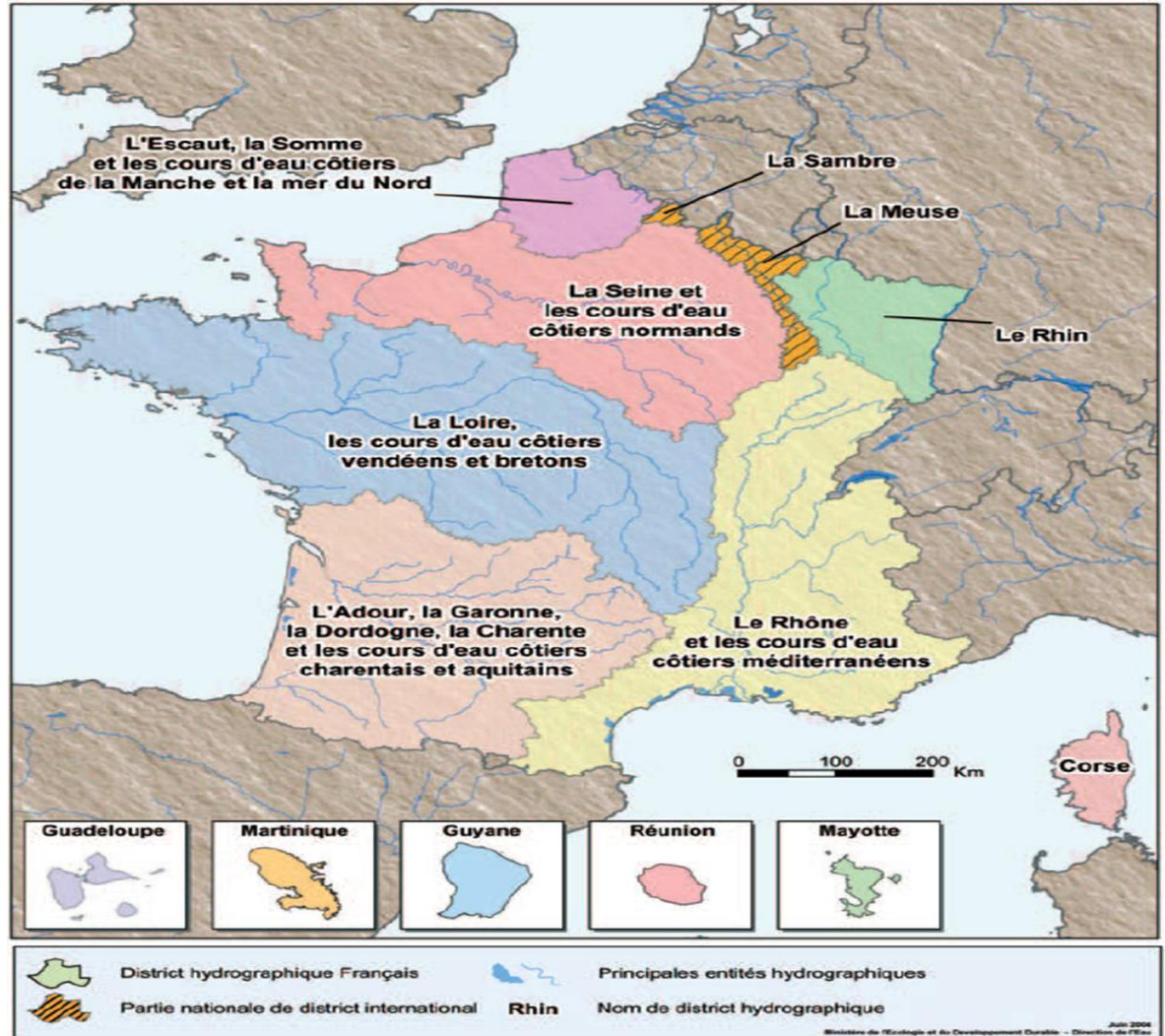
(เขต)

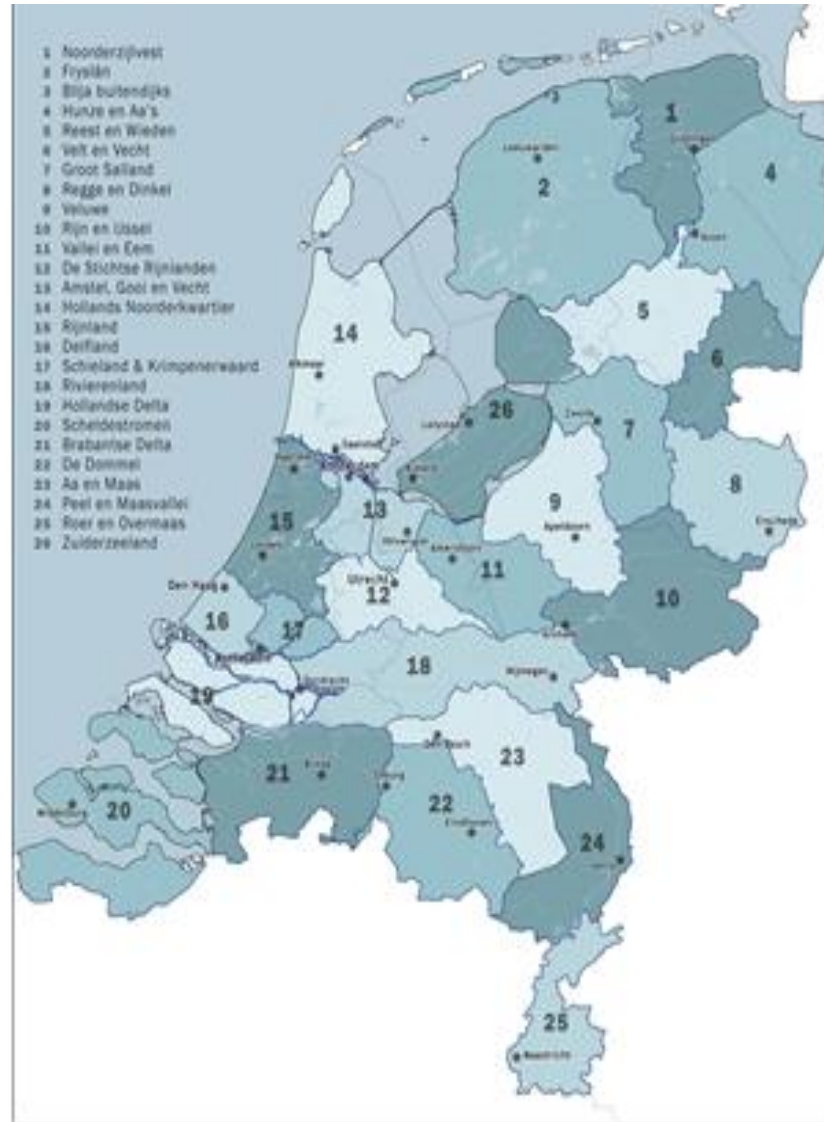
36,000 Arrondissements

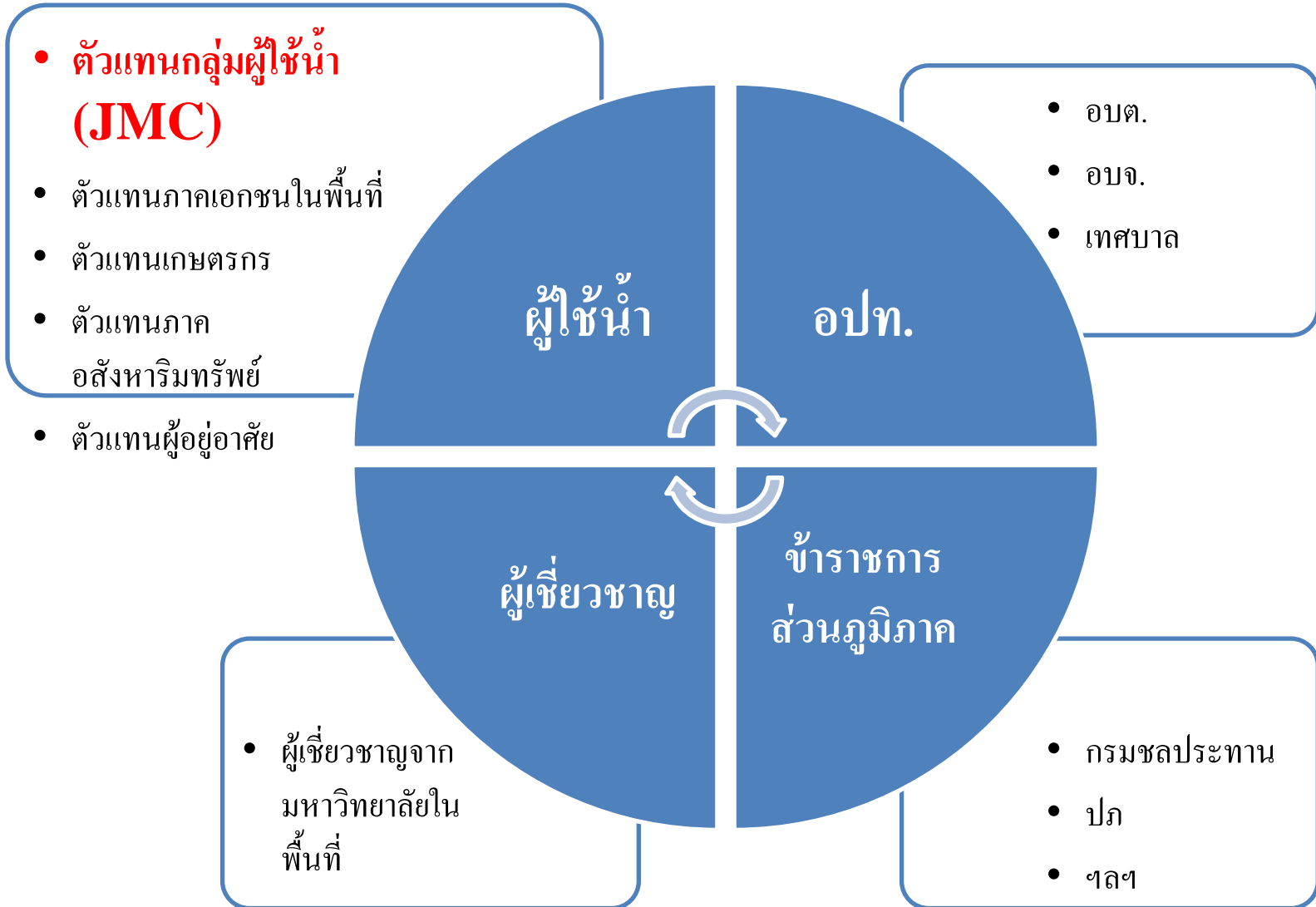
(เทศบาล)

8 เขตลุ่มน้ำ

- 12 จังหวัด
- 418 เทศบาล
- 24 คณะกรรมการน้ำ
(Water Boards)
เป็นอิสระจาก
หน่วยงานรัฐอื่นๆ

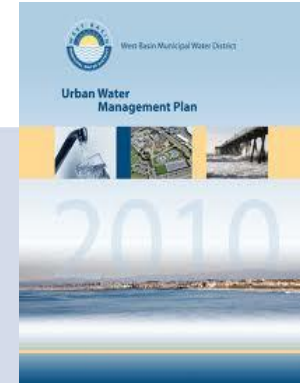

อำนาจของคณะกรรมการลุ่มน้ำ (จากการเลือกตั้ง)

1.

- จัดทำแผนแม่บท
การบริหารจัดการน้ำ

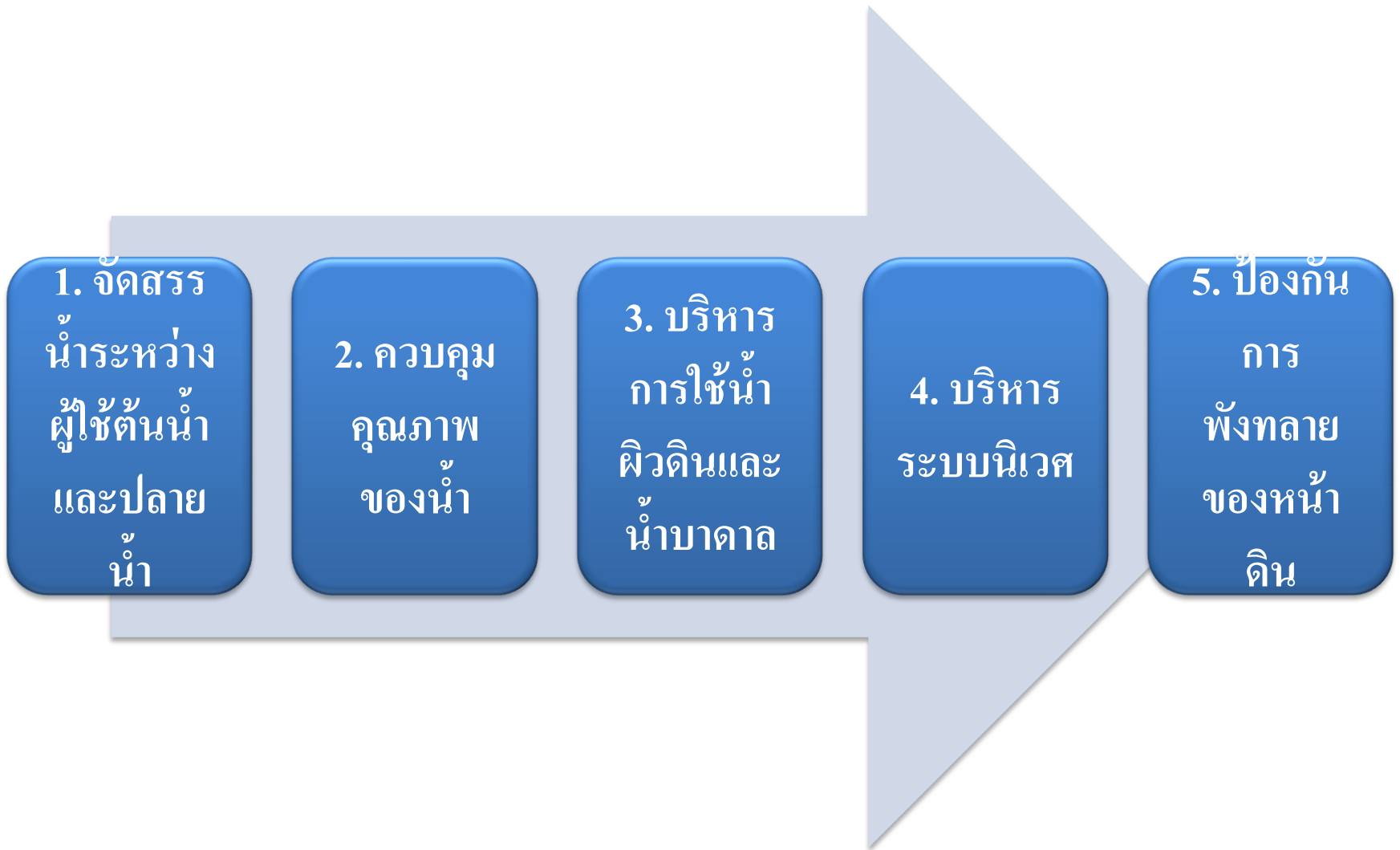
2.

- เรียกเก็บภาษี/ค่าธรรมเนียม
การจัดทำแผน

องค์ประกอบของ Waterboards

กำหนดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการน้ำ

เก็บภาษีผู้อยู่อาศัยเพื่อใช้ในการบริหารจัดการน้ำท่วม
และการจัดการน้ำเสีย

การบำรุงรักษาสังปลุกสร้าง เช่น ฝาย เขื่อน การแจกจ่าย
น้ำ การควบคุมคุณภาพน้ำ การจัดการน้ำเสีย

เขตปกครอง

- หากเขตปกครองเล็กเกินควร การบริหารจัดการร่วมกันค่อนข้างยากในกรณีของแม่น้ำที่มีความยาว
- หน่วยงานระดับท้องถิ่นขาดศักยภาพในการบริหารจัดการ
- ต้องการการประสานงานในแนวตั้งที่ดีระหว่างหน่วยงานกลางที่เป็นผู้กำหนดนโยบายและหน่วยงานท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติ

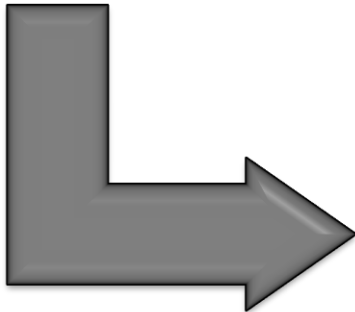
ลุ่มน้ำ

- ไม่ส่งเสริมการร่วมมือระหว่างท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกัน
- ปฏิบัติใช้ได้ยากกับประเทศที่มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นสูง

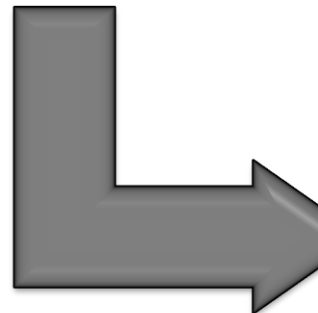
1.2 การบริหารจัดการในภาวะฉุกเฉิน

1. อำนาจสั่งการจะมีลักษณะรวมศูนย์
โดยมีผู้นำของรัฐบาลเป็นประธานของ
องค์คณะที่มีอำนาจสั่งการ

2. มีแผนการป้องกันและบรรเทาปัญหาน้ำ
ท่วมที่ระดับภารกิจและหน่วยงานที่
รับผิดชอบในรายการกรม

3. มีการประสานงานระหว่าง
หน่วยงานกลางและหน่วยงาน
ท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ

1. การประเมินความเสี่ยง (Hazard Identification)

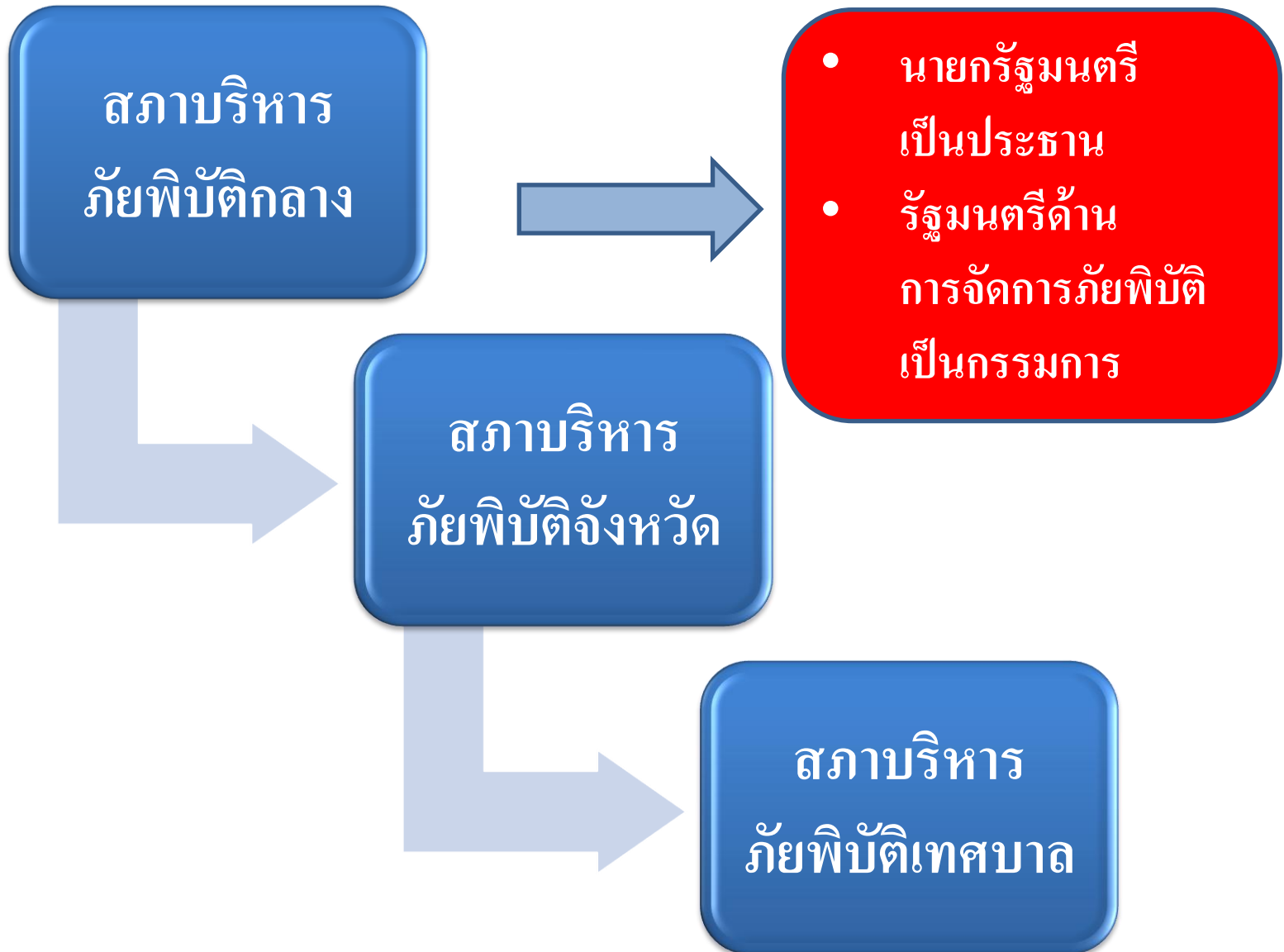
- การประเมินโอกาสน้ำท่วม
- การกำหนดพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วม
- การประเมินความรุนแรงของปัญหาน้ำท่วม
- การพัฒนาระบบการเตือนภัยในระดับท้องถิ่น

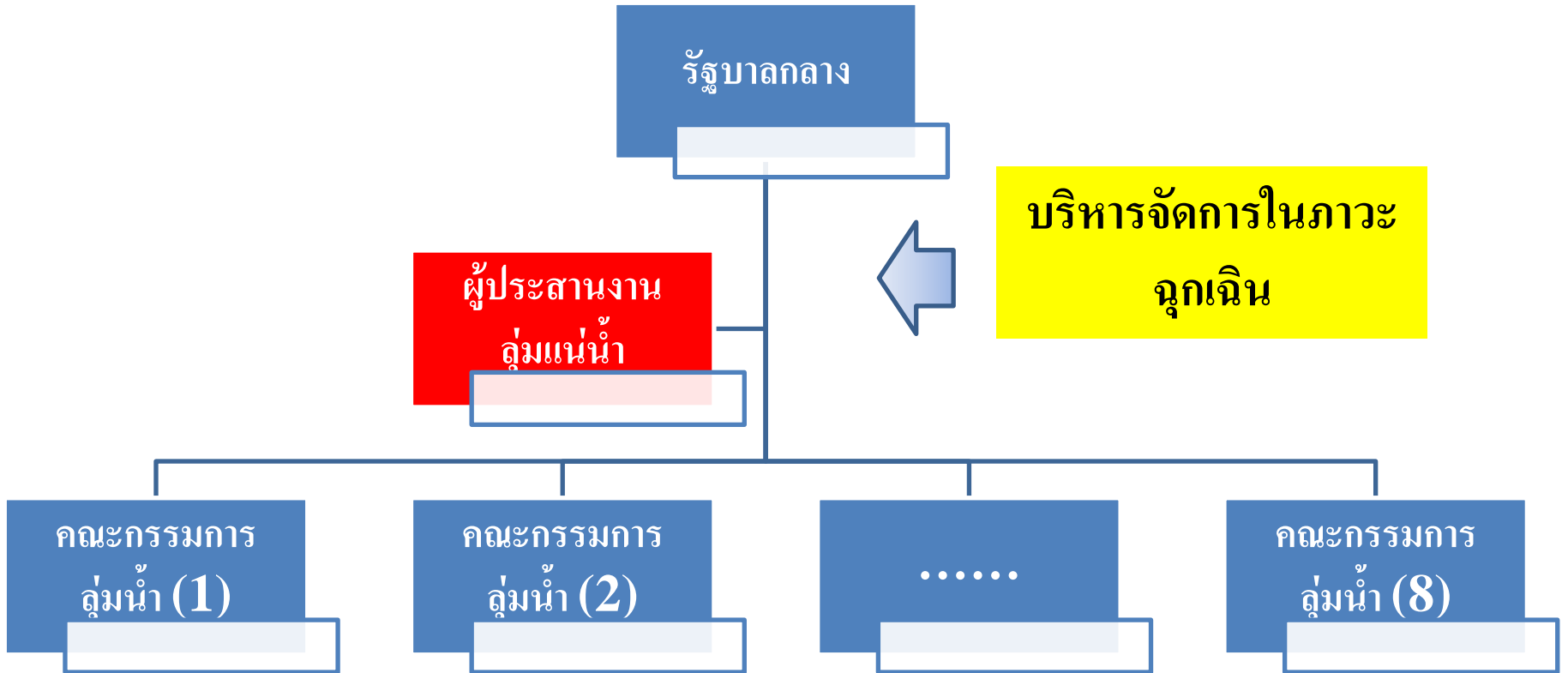
2. การป้องกัน/บรรเทาภัย (Mitigation)

- การบูรณาการความเสี่ยงอุทกภัยกับแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน (ผังเมือง)
- การกำหนดมาตรการในการป้องกันน้ำท่วมในเชิงเทคนิค
- การพัฒนาแผนและโครงการการช่วยเหลือตนเองของชุมชน
- การพัฒนาระบบเตือนภัย

3. การวางแผนและการเตรียมการ (Planning & Preparedness)

- การกำหนดแผนย่อยในการเตรียมการ
- การกำหนดทรัพยากรที่ต้องใช้ในการดำเนินการ
- การพัฒนาระบบการติดตามโอกาสและความเสี่ยงของการเกิดน้ำท่วม
- การฝึกอบรมแนวทางลดผลกระทบน้ำท่วม

3. บทบาทของ
รัฐบาลกลาง

จัดทำแผนยุทธศาสตร์ระดับประเทศ

ควบคุม / กำกับ ดูแล

ประสานงาน/
ให้คำปรึกษา

ดำเนินการ/ปฏิบัติกร
(กรณีที่เขตลุ่มน้ำมีขนาดใหญ่)

การจัดทำยุทธศาสตร์/แผนการบริหาร จัดการน้ำระดับประเทศ

ญี่ปุ่น

- จัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการน้ำ
- **Central Disaster Management Council** ทำแผนป้องกันน้ำท่วมของประเทศ

ฝรั่งเศส

- **National Water Policy Committee** จัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการน้ำของประเทศ (SDAGE)

เนเธอร์แลนด์

- จัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งรวมถึงการใช้ที่ดินและสิ่งแวดล้อม

การควบคุม การ ก่อสร้าง

- “ตำรวจน้ำ” ในฝรั่งเศส
- กรมน้ำในกระทรวงที่ดิน สิ่งก่อสร้างและการขนส่ง (**MLIT**)
- ผอบจ. เป็นผู้อนุมัติการก่อสร้าง (12 จังหวัด)

การอนุมัติ กฎเกณฑ์

- การออกกฎเกณฑ์ของคณะกรรมการน้ำในเนเธอร์แลนด์ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐมนตรีกระทรวงขนส่ง สาธารณูปโภคและการบริหารจัดการน้ำก่อน + ประธานคณะกรรมการน้ำเป็นผู้ที่รัฐมนตรีแต่งตั้ง
- รัฐบาลกลางเป็นผู้อนุมัติแผนการบริหารจัดการน้ำ 5 ปี ของคณะกรรมการลุ่มน้ำฝรั่งเศส

การประสานงาน/ให้คำปรึกษา

ญี่ปุ่น

- จัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการน้ำ
- **Central Disaster Management Council** ทำแผนป้องกันน้ำท่วมของประเทศ

ฝรั่งเศส

- รัฐบาลกลางมีตัวแทนในการคณะกรรมการลุ่มน้ำที่เรียกว่า **Prefect** เพื่อที่จะนำกรอบนโยบายของประเทศไปบังคับใช้ และ ประสานงานระหว่างรัฐบาลกลาง/ท้องถิ่น

เนเธอร์แลนด์

- มี **National Platform of Water** ซึ่งมีรมว. กระทรวงขนส่ง ก่อสร้างและบริการจัดการน้ำ เป็นประธานเป็นเวทีในการประสานงานระหว่างรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น และ คณะกรรมการนโยบายน้ำ

ดำเนินการ/ปฏิบัติการ

ญี่ปุ่น

- บริหารแม่น้ำระดับ A

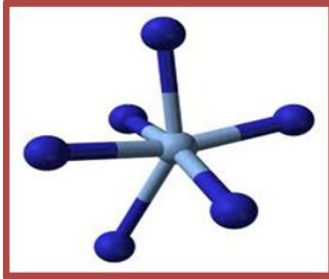
ฝรั่งเศส

- **Basin Coordinator Prefect** บริหารน้ำท่วม หรือ น้ำแล้ง

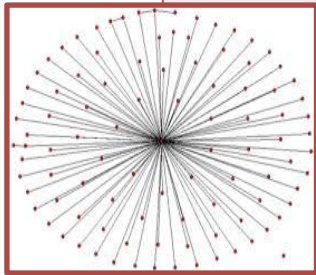
เนเธอร์แลนด์

- บริหารจัดการแนวชายฝั่งทะเล รวมถึงการก่อสร้างเขื่อน

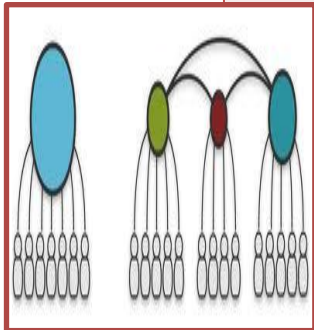
ข้อสังเกต

1. การบริหารจัดการน้ำในภาวะปกติมีรูปแบบ “กระจายอำนาจ” ในขณะที่การบริหารจัดการน้ำท่วมมีลักษณะของการ “กระจุกตัว” ของอำนาจที่ส่วนกลาง

2. การบริหารจัดการน้ำในภาวะปกติและภาวะฉุกเฉินมีความต่อเนื่องกัน โดยมีการเปลี่ยนโครงสร้างของอำนาจให้มีการรวมศูนย์เมื่อเกิดภาวะฉุกเฉิน

3. การบริหารจัดการน้ำในภาวะปกติที่ดีต้องมีกลไกการประสานงานระหว่างท้องถิ่นใน “แนวนอน” การจัดการน้ำในภาวะฉุกเฉินต้องมีการแบ่งภารกิจและการประสานงานระหว่างส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นใน “แนวตั้ง” ที่ดี

II. การบริหารจัดการน้ำของไทย

การบริหารจัดการน้ำ

ภาวะปกติ

(การบริหารจัดการน้ำทั่วไป)

ภาวะฉุกเฉิน

(กรณีเกิดหรือคาดว่าจะเกิดภัยพิบัติ)

การบริหารจัดการน้ำ ในประเทศไทย

มีโครงสร้างการบริหารจัดการที่
กระจัดกระจาย

- กฎหมาย / กฎ / ระเบียบ มากกว่า 50 ฉบับ
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากกว่า 30 แห่ง ภายใต้ 7 กระทรวง
- เกิดความซ้ำซ้อนของอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการ

ที่ผ่านมาปัญหา “ภัยแล้ง” สำคัญ
มากกว่าปัญหา “น้ำท่วม”

- กรมชลประทานเป็นหน่วยงานหลักในการบริหารจัดการน้ำ โดยมีภารกิจหลักในการจัดสรรน้ำเพื่อการเกษตร มิใช่ การป้องกัน “น้ำท่วม”

การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมีจำกัด
การตัดสินใจเชิงนโยบายมาจาก
ส่วนกลางเป็นหลัก

- อปท. มีขนาดเล็ก (มากกว่า 3,000 แห่ง จากจำนวน 7,854 แห่ง มีจำนวนประชากรน้อยกว่า 5,000 คน)
- การกระจายอำนาจในการบริหารจัดการน้ำจำกัด เฉพาะการดูแลสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ของตนเอง เท่านั้น ไม่มีกฎหมายรองรับการบริหารจัดการน้ำร่วมกัน

1. พ.ร.บ. กำหนดแผน และขั้นตอนการ กระจายอำนาจให้แก่ อปท. 2542

- ขุดลอกคลองชลประทานและดูแลแหล่งน้ำในพื้นที่ตนเอง
- ก่อสร้างสิ่งปลูกสร้าง เช่น ฝาย ในพื้นที่ตนเอง

2. พ.ร.บ. ป้องกัน และบรรเทาสาธารณ ภัย

- จัดทำแผนป้องกันและสาธารณภัยในพื้นที่
- ป้องกัน เตือนภัย และบรรเทาสาธารณภัยเบื้องต้น

พ.ร.บ. ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550

สาธารณภัยทั่วไป

มาตรา 13

รัฐมนตรี - ควบคุมและกำกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยให้เป็นไปตามแผนฯ

มาตรา 15

ผู้ว่าราชการจังหวัด - จัดทำแผนฯ จังหวัด และกำกับดูแล อปท.

มาตรา 21

นายก อปท. - ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในพื้นที่ดูแล

สาธารณภัยร้ายแรงอย่างยิ่ง

มาตรา 31

นายกรัฐมนตรี - กำกับและควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐมนตรี ผู้ว่าราชการจังหวัด อปท. และเจ้าพนักงานในการดำเนินการ

ระดับ 1

เทศบาล/อบต.

งบประมาณของ อบต.

ระดับ 2

ผู้ว่าราชการจังหวัด

วงเงินตรงราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน (ต้องประกาศเขตพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ) จังหวัดละ 20 ล้านบาท

ระดับ 3

อธิบดีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

เงินตรงราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน ในส่วนของกรม ปก. 50 ล้านบาท

ระดับ 4

นายกรัฐมนตรี/รองนายกรัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมาย

เงินตรงราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน ในส่วนของสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี 100 ล้านบาท

สรุป: การบริหารจัดการน้ำของไทย

1.

การบริหารจัดการน้ำ
ในภาวะปกติมีลักษณะ
“กระจุกตัว”
ส่วนกลาง การบริหาร
จัดการน้ำในภาวะ
ฉุกเฉินมีลักษณะ
“กระจาย”

2.

การบริหารจัดการน้ำ
ในภาวะปกติและใน
ภาวะฉุกเฉินไม่
เชื่อมโยงกันทำให้
มาตรการ “ป้องกัน” และ
มาตรการ “แก้ไข”
น้ำท่วมไม่เดินไป
ด้วยกัน

3.

การบริหารจัดการน้ำ
ยังขาดการมีส่วนร่วม
ของผู้มีส่วนได้เสีย

IV. ข้อเสนอแนะ

การจัดการน้ำในภาวะปกติ

การจัดการน้ำในภาวะวิกฤติ

รวมศูนย์

กระจายอำนาจ

กระจายอำนาจ

รวมศูนย์

---

1. กระจายอำนาจตามลุ่มน้ำในพื้นที่แถบตะวันออกที่มีปัญหาในการบริหารจัดการแหล่งน้ำร่วมกัน (**hydrological model**)

---

2. ตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำหลัก ลุ่มน้ำย่อย ฯลฯ ตามขนาด/ความยาว ของลุ่มน้ำ

---

3. สำหรับพื้นที่อื่นๆ อาจบริหารตามเขตปกครอง

โครงสร้างของคณะกรรมการลุ่มน้ำ

โครงสร้าง

- อปท. ที่เกี่ยวข้องจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ (40%)
- ตัวแทนผู้ใช้น้ำ (40%)
- ผู้แทนจากหน่วยงานภูมิภาค เช่น กรมชลประทาน **กรมป้องกันและสาธารณภัย (20%)**

อำนาจหน้าที่

- จัดทำแผนการบริหารจัดการน้ำของลุ่มน้ำ
- จัดสรรน้ำให้แก่สมาชิก
- ดูแลสิ่งปลูกสร้างที่มีผลกระทบต่อทางเดินของน้ำ/ระดับน้ำ
- กำกับการใช้ประโยชน์จากที่ดิน
- ก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานร่วม

แหล่งเงิน

- เก็บค่าธรรมเนียม/สมาชิกจาก อปท. หรือ ผู้ใช้น้ำ (ต้องเก็บเทียบสำนักงานประมงให้ **pool resource** ได้)
- รับเงินสมทบจากรัฐบาลกลาง

ความเชื่อมโยงระหว่างโครงสร้าง การบริหารน้ำระดับชาติกับในท้องถิ่น

การบริหารจัดการน้ำส่วนกลาง

คณะกรรมการนโยบายน้ำ
แห่งชาติ

คณะกรรมการลุ่มน้ำ

คณะกรรมการลุ่มน้ำย่อย

การบริหารจัดการน้ำเชิงพื้นที่

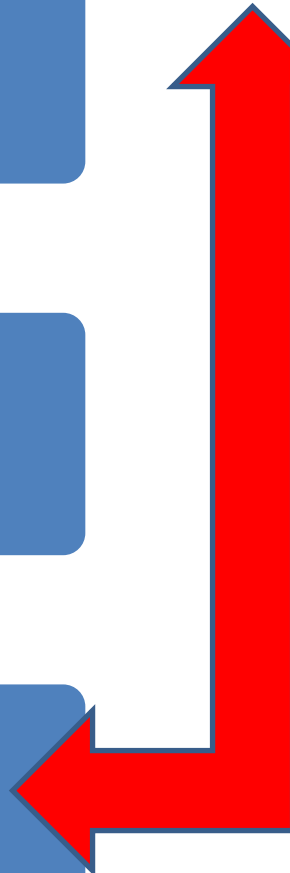
คณะกรรมการบริหารจัดการ
น้ำชลประทาน (JMC)

กลุ่มบริหารการใช้น้ำ
ชลประทาน

กลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน

กำหนดภารกิจตามระดับของความรุนแรงของภาวะน้ำท่วม

เมื่อพื้นที่น้ำท่วมครอบคลุมหลายลุ่มน้ำให้ร่วมศูนย์การบริหารจัดการที่ส่วนกลางโดยมีการประสานงานผ่านตัวแทนจากหน่วยงานภูมิภาคในคณะกรรมการลุ่มน้ำ

การบริหารจัดการน้ำในภาวะน้ำท่วมรุนแรงบัญชาการโดยนายกรัฐมนตรีโดยกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยและสำนักงานปภ จว. เป็นผู้ดำเนินการ

1. กำหนดแผนการบริหารจัดการน้ำของประเทศ ซึ่งรวมถึงการใช้ประโยชน์จากที่ดินและสิ่งแวดล้อม (ฝั่งทางผ่านของน้ำระดับประเทศ)
2. อนุมัติแผนการบริหารจัดการน้ำของคณะกรรมการลุ่มน้ำหลัก
3. อนุมัติการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบต่อระดับน้ำ หรือ ทางไหลของน้ำร่วมกับกระทรวงที่เกี่ยวข้อง
4. จัดเวทีในการประสานงานระหว่างคณะกรรมการลุ่มน้ำต่างๆ

TDRI

THAILAND DEVELOPMENT RESEARCH INSTITUTE

<http://tdri.or.th>

[facebook/tdri.thailand](https://www.facebook.com/tdri.thailand)

[@TDRI_thailand](https://twitter.com/TDRI_thailand)